

VU Research Portal

Modern Organ Style in Karl Straube's Reger Editions

Adams, D.W.

2007

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Adams, D. W. (2007). *Modern Organ Style in Karl Straube's Reger Editions*. Eigen Beheer.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Samenvatting

‘Moderne’ orgelstijl in Karl Straube’s Reger-edities

Deze dissertatie analyseert Karl Straubes edities uit 1912, 1919 en 1938 van het orgelwerk van Max Reger. De analyse is gericht op de manier waarop de uitgaven van 1912 en 1919 de bloei van de ‘moderne’ orgelstijl representeren, en de wijze waarop deze door inherente tegenstellingen in de uitgave van 1938 met terugwerkende kracht wordt bevestigd. Straube (1873–1950) was een kind van zijn tijd, wiens artistieke visie voortvloeide uit zijn cultureel verfijnde Berlijnse achtergrond. Zoals alle Duitse musici rondom de eeuwwisseling leefde en werkte hij in de schaduw van Richard Wagner. Zijn houding ten opzichte van Reger (1873–1916) was soms eerbiedig, soms paternaliserend, tegelijk enthousiast en ongeduldig, vaderlijk en aanhankelijk. Uiteindelijk voerden de compositorische gaven van Reger en andere contemporaine componisten Straube tot een verregaande staat van vertwijfeling en zelfonderschatting; zijn twijfel werd versterkt door het feit dat zijn voorgangers als *Thomascantor* in Leipzig allen ook als componist actief waren geweest.

Straubes muzikale talenten lagen vooral op het gebied van interpretatie; hijzelf beschouwde deze talenten later in zijn leven als tweederangs. Zijn Reger-edities van 1912 en 1919 vormen een nauwgezette weergave van zijn post-Wagneriaanse artistieke visie op uitvoeringspraktijk, die de ‘moderne’ orgelstijl belichaamde. Deze edities vormen vrijwel zeker Straubes belangrijkste prestatie, en zijn van enorme waarde voor zowel de uitvoerder en onderzoeker van Regers werk alsmede voor het onderzoek van laat-Romantische uitvoeringspraktijken. Anders dan men wellicht zou verwachten karakteriseert de ‘moderne’ orgelstijl – vooral de Duitse en ultra-Romantische – zich niet door het zware en bombastische geluid dat vaak met Max Reger wordt geassocieerd, maar juist door balans, warmte, en een genuanceerde klankrijkdom.

Het overwicht van 8'-registers in het ‘moderne’ orgel zorgde voor een rijk geschakeerd palet van grondregisters dat de toegevoegde hogere registers en tongwerken complementeerde. De vele verschillende 8'- en 4'-registers vulden elkaar door hun verscheidenheid in harmonische structuur aan, zorgden voor een volle mengklank en functioneerden als schakel naar soortgelijke, naar hogere en naar luidere registers. Het uiteindelijke doel van de ‘moderne’ orgelklank was de imitatie van het naadloze crescendo van *ppp* tot *fff* van het Wagneriaanse orkest. In Straubes Reger-edities is voor dit doel een volledige systematisering van dynamische beheersing waarneembaar, die wordt bereikt door manipulatie van de Swell- en Walzeregisters (zie hoofdstuk 2 en 3) en handmatige registratie. Door zijn exemplarische benutting van de orgelklank kan Straube tegelijk als pionier en als moderne klassieker beschouwd worden.

De edities vormen een ultieme demonstratie van post-Wagneriaanse orgelstilistiek, die in hoofdstuk 5 verder zal worden toegelicht. Deze behelst onder meer een flexibele

tempobehandeling, een niet gelijk op gaan van stemmen, een gedetailleerde frasering en articulatie, en een uitlichten van binnenstemmen; dit alles wordt gerealiseerd binnen een elementaire legato-stijl [worden gerealiseerd]. De nauwe overeenstemming tussen Straubes uitvoeringspraktijk en het Wagneriaanse klankideaal zal in hoofdstuk 4 worden besproken.

De door de Eerste Wereldoorlog bespoedigde veranderingen in smaak- en stijlconventies en orgelbouwkunst leidden tot een vroegtijdig verdwijnen van de ‘moderne’ orgelstijl. Straube begon moeite te krijgen met het feit dat hij met deze stijl werd geassocieerd; zelfs zijn Reger-edities uit de jaren twintig verouderden snel. In de nieuwe esthetiek van de *Orgelbewegung* was geen plaats voor de ‘moderne’ orgelstijl, en Straube heeft geprobeerd - onder andere in het voorwoord bij zijn editie van Regers opus 27 (1938) - zich ervan te distantiëren. De uiterst ambivalente taal in deze uitgave is beïnvloed door de ideologie van de *Orgelbewegung* en mijdt de ‘moderne’ ultra-Romantiek. De editie zelf ondermijnt echter deze positionering door de uitgever, zoals in hoofdstuk 6 naar aanleiding van Straubes onderwijspraktijk in de jaren ‘40 (die dertig jaar later door Heinz Wunderlich is overgeleverd) zal worden betoogd. Beide zullen worden belicht in relatie tot de ‘moderne’ orgelstijl, en laten zien dat Straube deze stijl zelfs onder ongunstige omstandigheden beschermde.

Gebeurtenissen op muzikaal, politiek en persoonlijk vlak leidden ertoe dat Straube berustende gelatenheid als een “levenswet” accepteerde (hoofdstuk 7). Tegen het einde van zijn leven beschouwde hij zijn uitgaven als waardeloos. Zijn teleurstellingen in het leven brachten hem er toe de prestaties uit zijn jonge jaren als niet relevant te zien; zijn Reger-edities uit 1912 en 1919, met hun systematische vastlegging van de ‘moderne’ orgelstijl zijn daarvan het meest blijvende en tegelijk ook het minst gewaardeerde deel. Straubes uitgaven moedigen ons aan om “tussen de regels door te lezen” (hoofdstuk 7) en ons voorbij de noten te bewegen om zo ons eigen beeld van Regers muziek te vormen.